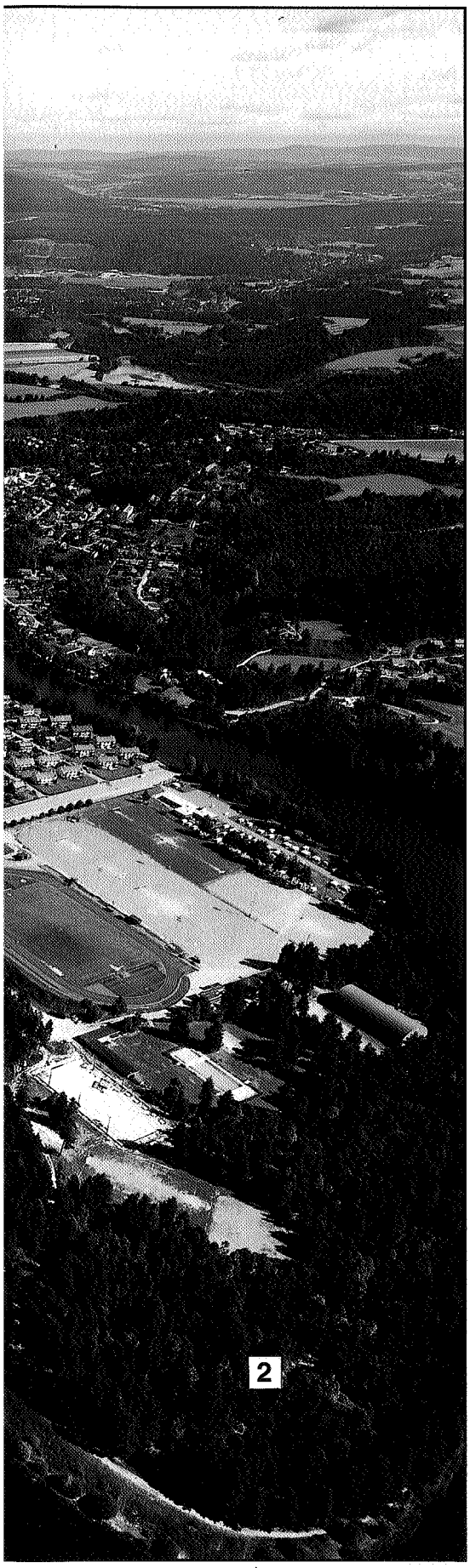
Del 1

BAKGRUNNEN FOR GRØN

Foto: Fjellanger Widerøe A/S

NSTRUKTURPLANLEGGING

Bevar det grønne særpreget !

I europeisk sammenheng er norske byer og tettsteder små. Tilsynelatende har vi mye landareal; byene våre preges av de grønne innslagene enten de er naturgitte eller menneskeskapte. Selv i de største byene her til lands er det fortsatt nær kontakt mellom byen eller tettstedet og landskapet omkring.

Den målrettede og urbane måten å skape grønne arealer på, f.eks. parken, har stått relativt svakt i Norge. Vår "grønne kapital" er derfor ofte et resultat av tilfeldigheter. De relativt store innslagene med opprinnelig natur er et eksempel på dette.

Nær sammenheng mellom by og landskap og rikelig med naturområder inne i byen er noe vi har felles med de andre nordiske landene, særlig Sverige og Finland. Vi kan kanskje snakke om en særegen nordisk identitet som det har vært liten bevissthet om i de senere årenes byplanlegging.

Istedenfor å bare etterligne byplanforbilder fra andre land med helt andre kulturer, burde vi heller utvikle våre egne særdrag som i stor grad handler om byen i landskapet og landskapet i byen. Dette betyr ikke et enten eller for natur eller kultur, men et både og.

Hva mener vi med grønnstruktur ?

Grønnstrukturen er en overordnet struktur på lik linje med transportsystem og bebyggelse. *Grønnstrukturen er veven av store og små naturpregede områder i byen eller tettstedet.* Den kan være mer eller mindre sammenhengende og består av mange ulike arealtyper:

1 Overgangssonen mellom by og land, dvs de nærmeste 1–2 km inn i de store natur-og kulturlandskapsområdene rundt byen.
2 Store og små naturområder i byen inkludert strandområder, kystsonen, sjøer, tjern, elver og bekker.
3 Parker, institusjonsområder, skolegårder, kirkegårder, alléer, og andre opparbeidete grønne områder
4 Jordbruksområder og kolonihager i byen
5 Private hager/fellesarealer i boligområdene
6 Grønne "restområder" som både kan ha kultur -og naturpreg, f.eks. rivetomter og fyllinger.

I denne veilederen vil begrepene natur- og grønnstruktur brukes om hverandre.

Oversiktsbildet over Hønefoss viser hvilke arealkategorier grønnstrukturen består av.

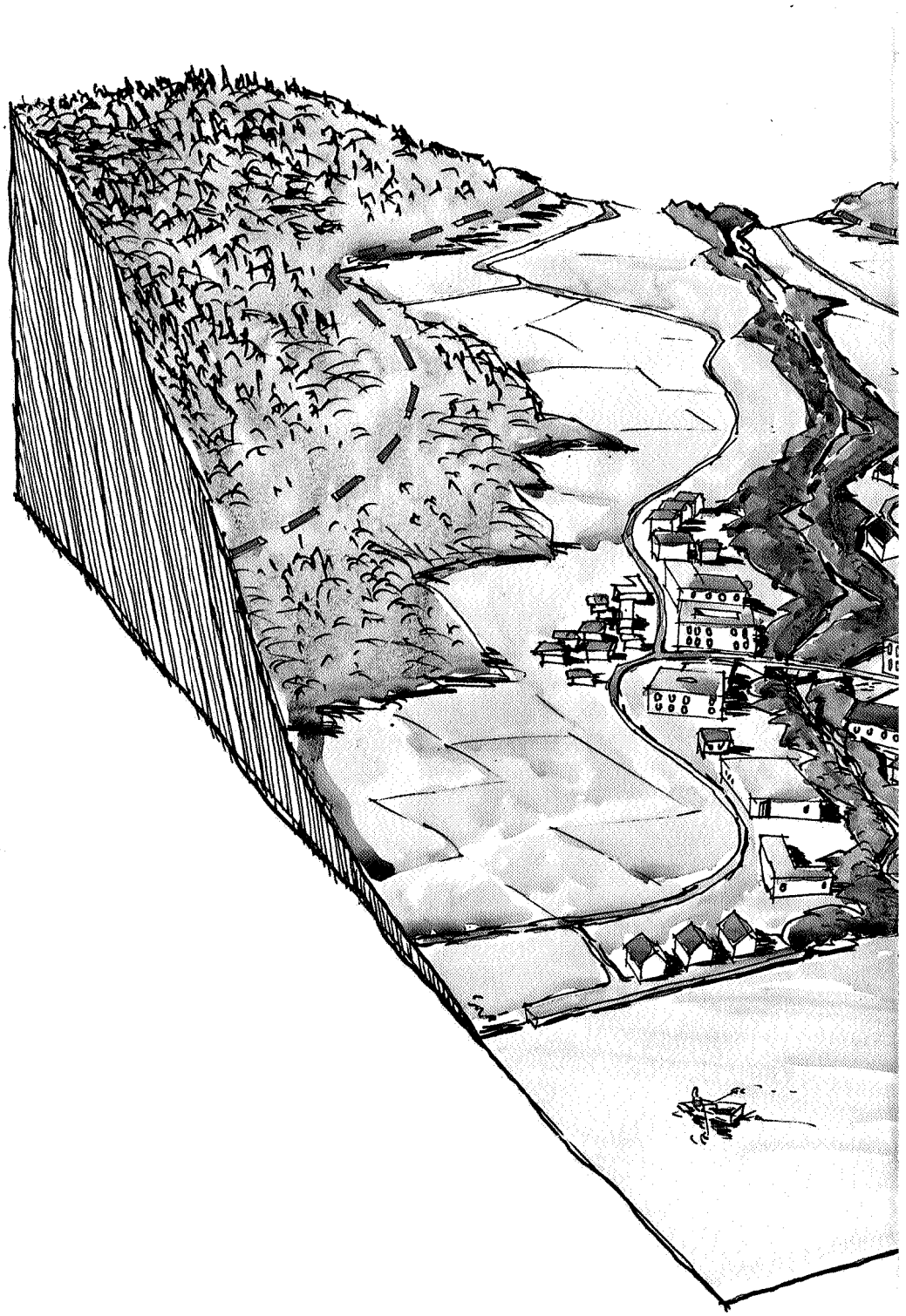
GRØNN PLAN SOM STRATEGI

I mange tilfeller kan det, ut fra lokale vurderinger, være hensiktsmessig å lage strategiplan for grønnstruktur, kulturlandskap og/eller marka som ett, to eller tre dokumenter. Lokale forhold og behov bør avgjøre dette.

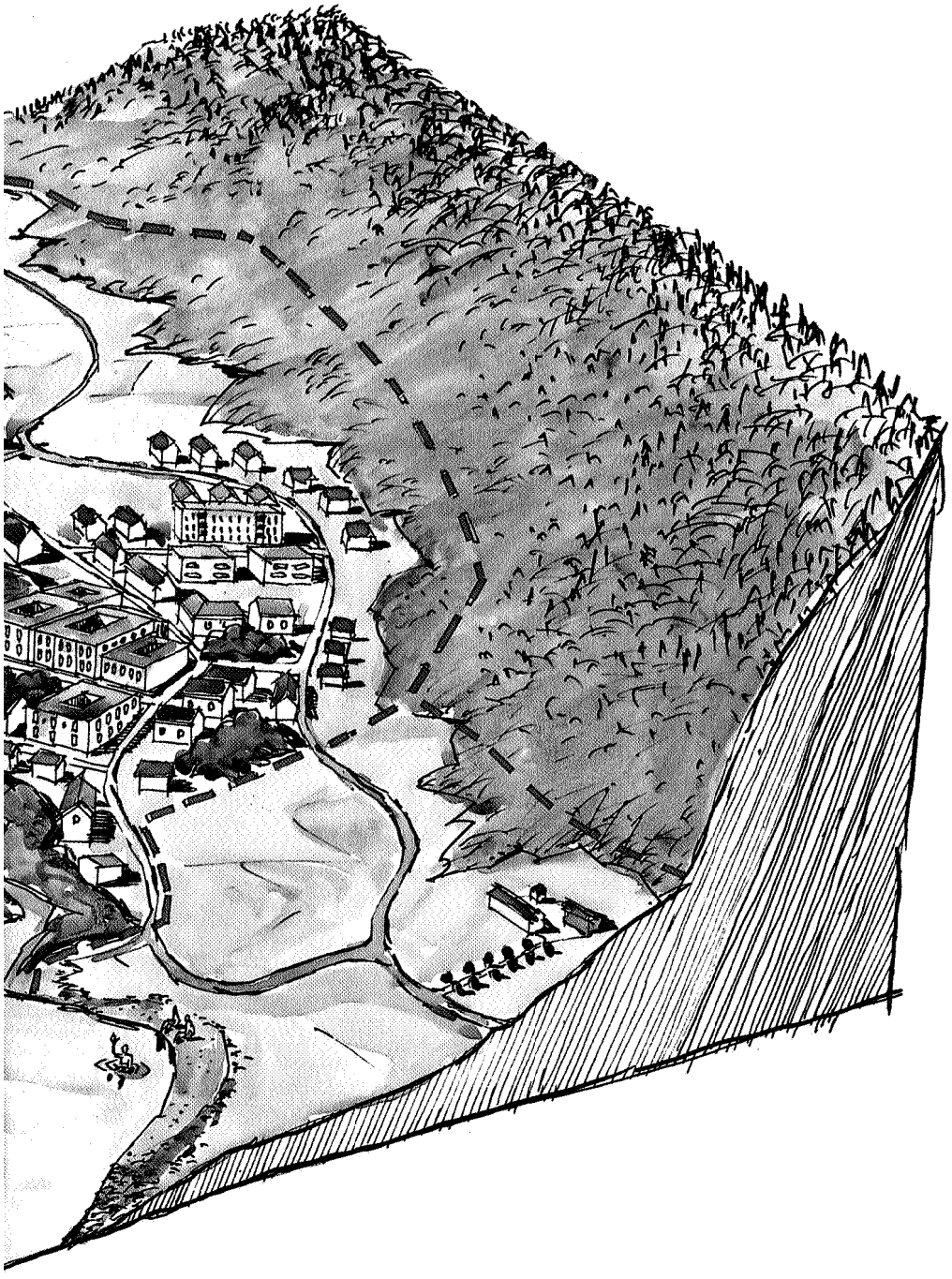
Ved igangsetting av grønn planlegging vil en alltid stå overfor avgrensningsproblemer både i forhold til hvilke områdetyper (grønnstruktur, marka og kulturlandskapet) en vil fremme strategier for, hvilke en vil prioritere og hvor detaljert en ønsker å foreta kartlegging, analyser og målformuleringer.

Generelt bør en første generasjons strategiplan for grønnstrukturen være grovmasket og prinsippiell. Den bør konsentrere seg om å klarlegge hovedproblemstillinger. Større detaljeringsgrad bør angis som oppfølgingsoppgave i videreføringen av det strategiske grønnstrukturarbeidet eller i forbindelse med ytterligere virksomhets-, tiltaks- eller arealplanlegging.

Veilederen viser hvordan kunnskap om de grønne interessene i kommunen kan klargjøre hvordan viktige deler av grønnstrukturen bør sikres og utvikles gjennom arbeidet med en strategisk plan.

Grønn plan for byer og tettsteder omfatter tre områdekategorier; marka, grønnstrukturen og kulturlandskapet. Denne veilederen konsentrerer seg om grønnstrukturen i byer og tettsteder.

En slik strategisk plan for grønnstrukturen må:

- redegjøre for områder og verdier som finnes,
- analysere hvordan grønnstrukturen fungerer og brukes,
- klargjøre behov og muligheter for forbedringer og endringer.
- klargjøre realistiske mål for vern og forvaltning av viktige verdier og områder i grønnstrukturen.

I denne veilederen anbefales det at kartlegging, analyser og "kravspesifikasjoner" fra grønn side utføres som en strategisk plan.

Denne typen strategidokumenter bør utformes slik at de:

- utgjør målrettede statusdokumenter og argumenter for grønnstrukturen generelt,
- utgjør et godt begrunnet utgangspunkt for sikring av arealer og prioritering av tiltak etter plan- og bygningsloven,
- utgjør de grønne etaters basis for forvaltning av kommunens egne områder og verdier,
- utgjør et godt begrunnet utgangspunkt når det skal avveies og prioriteres gjennomføring av tilretteleggingstiltak i grønnstrukturen,
- utgjør offensivt begrunnete argumenter overfor utbyggingsinteressene der viktige verdier blir truet av utbygging,
- utgjør rent generelt planunderlag ved valg/avveining i forbindelse med fortetting.

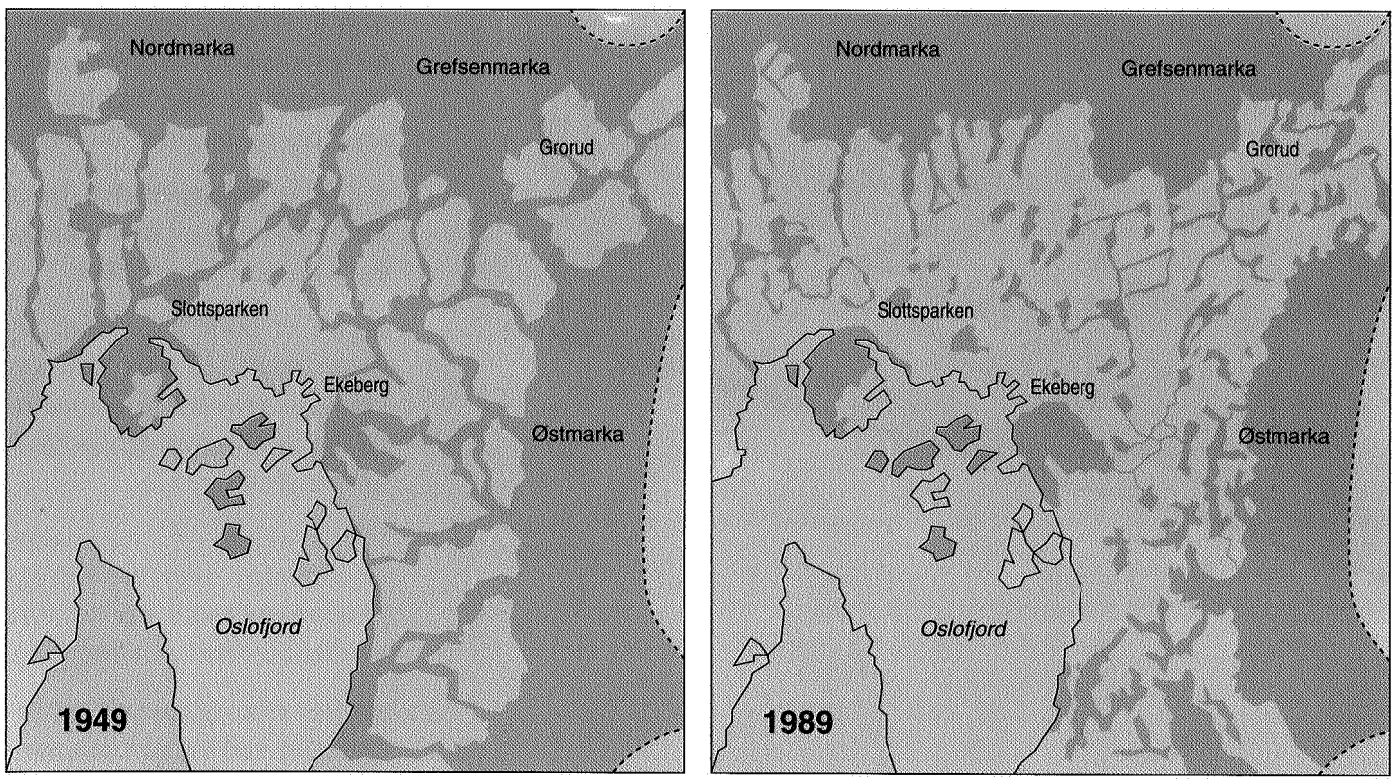
VI BEHØVER GRØNN PLANLEGGING

Allerede rundt århundreskiftet var norske byplanleggere opptatt av tanken på en overordnet grønn struktur som skulle binde sammen byens grønne arealer. Idag har ideene fra den gangen fått ny aktualitet. Vi ønsker å ta vare på og utvikle naturkvaliteter. Undersøkelser viser at grønnstrukturen i en del by- og tettstedsområder er redusert med 20- 30 % de siste 40–50 årene. (Ringard og Skjøstad 1985) Samtidig er også tilgjengeligheten til by -og tettstedsnære friluftslivsområder blitt dårligere. For å snu den uheldige utviklingen, må kommunene drive en målrettet forvaltning av grønne områder og naturverdier.

Vi har valgt et spredt og utflytende tettstedsmønster som har gjort sitt til at avstandene til grønne områder har økt for folk flest. I tillegg skaper biltrafikken utrygghet og alvorlige barrierer både for mennesker og dyr. For å avlaste de sentrale byområdene fra en stadig økende trafikk, er det dessuten bygd ringveger og omkjøringsveger som også har fragmentert bylandskapet.

Grønne områder og forbindelser som er planlagte, fungerer ofte ikke fordi de bare er sikret på papiret, fordi viktige ledd i sammenhenger mangler eller fordi områdene ikke er tilrettelagte. Generelt informeres det dårlig om de mulighetene som finnes.

Innholdsmessig er også grønnstrukturen i endring. Et av de mest påfallende trekkene er at naturmarka reduseres i areal. Slike områder har ofte et langt svakere juridisk vern enn de som er opparbeidet. De betraktes som restområder og dermed som potensiale for utbygging. Opparbeidete grønnområder har gjennomgående hatt en langt sterkere beskyttelse og er beholdt fordi de vanligvis er regulerte til friområder.

Kartene viser hvordan grønnstrukturen i Oslo er redusert og fragmentert fra det potensialet som fantes på 1950-tallet sammenlignet med situasjonen i dag Kilde: Oslo byplankontor 1990.

Naturkvaliteter forsvinner ikke bare som følge av nedbygging. Det er like vanlig at naturpreget og det biologiske mangfoldet blir borte pga skjøtsel. I utgangspunktet behøver det ikke være galt å kultivere natur. Hovedpoenget er at slike endringer bør skje planmessig fordi man vil det og på en slik måte at mangfoldet og bruksverdiene beholdes eller utvikles.

De parkmessig opparbeidete områdene har heller ikke alltid de kvalitetene en kunne ønske seg. Mangel på variasjon og for ensartede bruks- og opplevelsesmuligheter preger en del av disse områdene. Dårlig økonomi gjør dessuten sitt til at de kvalitetene som finnes, ikke blir tatt vare på

Hvorfor er grønnstrukturen viktig nå ?

St.meld. 31 Den regionale planleggingen og arealpolitikken (1992–93) legger vekt på at hensynet til de globale miljøutfordringer og krav om reduksjon av ressursforbruk og forurensninger skal ligge til grunn for areal- og transportpolitikken i byer og tettsteder. Vi må unngå ytterligere spredning av utbyggingen og vi må over til mer miljøvennlige transportmåter. Dette innebærer at bebyggelse, transportårer og grønnstruktur vurderes samlet. De rikspolitiske retningslinjene for en samordnet areal-og transportplanlegging (1994) viser prinsippene for dette.

I praksis innebærer en slik strategi fortetting og utbygging innenfor eksisterende tettstedsområder. Ofte er det de grønne arealene som byr på fortettingspotensialet. Vi står her overfor konflikter mellom to ulike miljøhensyn som krever grundig avveining i planprosessen. Dette betyr at de grønne verdiene må komme langt sterkere inn som fundament for all by- og tettstedsplanlegging enn det som er vanlig idag. Hvilke verdier dette dreier seg om, og hvordan de kan bringes inn i kommunal planlegging, er hovedtemaet for denne veilederen.

Veger og utbyggingstiltak fragmenterer grønnstrukturen og skaper barrierer som gjør grønnområdene langt mindre tilgjengelige enn tidligere. Fra Brynseng i Oslo.